

زندگینامه زنده‌یاد مهندس ابوالفتح سالاری

«محقق نمونه و پر تلاش در تحقیق، اجرا و ترویج

صنوبر کاری در کشور»

علیرضا مدیررحمتی *

* دانشیار پژوهش، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران
پست الکترونیک: modirrahmati@rifr-ac.ir

زنده‌یاد مهندس ابوالفتح سالاری در تاریخ ۱۳۳۳/۱۱/۱۷ خورشیدی در شهرستان میاندوآب استان آذربایجان غربی دیده بر جهان گشود. دوران تحصیلات ابتدایی را در دبستان وزیری شهرستان ارومیه گذراند و پس از طی تحصیلات متوسطه در دبیرستان محمدرضا شاه، در سال ۱۳۵۱ موفق به اخذ مدرک دیپلم در رشته طبیعی شد.

با توجه به علاقه برای ادامه تحصیل، فوق‌دیپلم را در انستیتوی تکنولوژی رشته مکانیک آب و خاک و آبیاری و همچنین مهندسی کشاورزی و علوم زراعی را از دانشگاه ارومیه در سال ۱۳۵۵ اخذ کرد. در همین سال به استخدام مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان آذربایجان غربی درآمد و در بخش منابع طبیعی مشغول به کار شد، قسمت بزرگ فعالیت اداری ایشان تا پایان دوره فعالیت، در قسمت صنوبر و درختان سریع‌الرشد بود. پدر مرحوم ابوالفتح سالاری از مدیران ارشد منابع طبیعی استان آذربایجان غربی بودند و سالیان متمادی مسئولیت ادارات منابع طبیعی در شهرستان‌های مختلف استان آذربایجان غربی را به‌عهده داشتند.

دانشمندان ایرانی

مهندس سالاری (نشسته، نفر سمت چپ) به همراه گروه شرکت‌کننده از طرف «یوفرو» در کشور آلمان در سال ۱۳۶۷

مهندس سالاری (نفر دوم از سمت راست) به همراه تعدادی از شرکت کنندگان همایش «یوفرو» در کشور آلمان، سال ۱۳۶۷

مهندس سالاری در مأموریت به کشور آلمان و بازدید از مؤسسه تحقیقات صنوبر از طرف سازمان «یوفرو»

مأموریت در کشور آلمان در سال ۱۳۶۷، از سمت چپ زنده‌یاد مهندس سالاری، مهندس قاسمی، دکتر مدیر رحمتی و دکتر آنتونیو پادرو (دبیر کمیسیون ملی صنوبر کشور اسپانیا)

می‌توان گفت که یکی از مهم‌ترین دلایل علاقه‌مندی و گرایش ایشان به رشته منابع طبیعی و بعدها صنوبر و درختان سریع‌الرشد از همان دوران نوجوانی و جوانی همین موضوع بوده است، تشویق پدر با توجه به داشتن اعتقاد به ضرورت حفظ و توسعه منابع طبیعی برای گام نهادن ایشان در این مسیر نقش و تأثیر زیادی داشته است. چنانچه خودشان نیز بارها به صحبت‌ها و بحث‌های مرتبط با منابع طبیعی، جنگل، مرتع و ... در محیط خانه اشاره می‌کردند. بدیهی است در چنین محیط و شرایطی شخصیت و هدف آینده مهندس سالاری شکل گرفت.

مرحوم مهندس سالاری از سال ۱۳۵۵ به استخدام مرکز تحقیقات منابع طبیعی آذربایجان غربی (ارومیه) در آمد و تا پایان خدمت در این مرکز فعالیت داشت. در آن زمان مهندس سیروس قیسی از کارشناسان فعال و قدیمی بخش صنوبر و رئیس ایستگاه تحقیقات صنوبر ارومیه بود و از ابتدای تأسیس مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع در سال ۱۳۴۷ مسئولیت اجرای طرح‌های صنوبر را در استان آذربایجان غربی برعهده داشت و هم‌زمان با مجموعه‌ای از متخصصان وقت صنوبر مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع در مراکز مختلف تحقیقاتی (که خوب است از این عزیزان یاد شود) همچون مهندس محمد فروتن‌نژاد، مهندس محمدرضا حصیبی، زنده‌یاد مهندس قاسم حق‌شناس، دکتر حسن لطیفان، مهندس سیدفخرالدین ضیائی‌ضیابری، مهندس احمد همتی، مهندس هوشنگ هاشم‌بیک‌محللاتی و دکتر بیژن خیال فعالیت داشته است. مهندس سالاری ابتدا ضمن فراگیری آموزش‌های اولیه در اجرای پروژه‌های تحقیقاتی صنوبر مثل، «خزانه سلکسیون صنوبر، کلکسیون پایه مادری صنوبر، آزمایش فاصله‌ای صنوبر و غیره»، در ایستگاه «باراندوز» در ۲۴ کیلومتری ارومیه، همکاری خود را در کنار مهندس قیسی آغاز کرد. بعدها برای اجرای تعدادی از طرح‌های تحقیقاتی صنوبر به ایستگاه تحقیقاتی مرحوم دکتر نخجوانی منتقل شد. مهندس سالاری، از همان زمان، وجود ایستگاه‌های مناسب و تحت مالکیت مرکز را امری ضروری می‌دانست و در فرصت‌های مناسب به این موضوع اشاره می‌کرد. با توجه به فعالیت چشمگیر زنده‌یاد سالاری و پیشرفت در امر صنوبر و منابع طبیعی به‌ویژه در استان آذربایجان غربی در سال ۱۳۶۵، مسئولیت بخش منابع طبیعی مرکز تحقیقات به ایشان واگذار شد و تا پایان اشتغال یعنی به مدت ۲۲ سال در مرکز تحقیقات ارومیه عهده‌دار این مسئولیت بود. در آن زمان، خطه آذربایجان غربی از نظر سطح صنوبرکاری در مقام اول قرار داشت و مسئولیت طولانی‌مدت این بخش نیازمند مدیر توانمندی چون مهندس سالاری بود.

مرحوم سالاری فردی شاخص و توانا، نه تنها در تحقیقات، بلکه در اجرا و به‌ویژه در امر ترویج و گسترش صنوبرکاری با استفاده از رقم‌های آزمایش شده و پرمحصول صنوبر بود.

ایستگاه تحقیقات ساعتلو در چند کیلومتری بخش مرکزی شهرستان ارومیه با مساحت ۴۱ هکتار و در قلب صنوبرکاری‌های مردمی منطقه، با تلاش بی‌وقفه او در سال ۱۳۷۳ احداث شد. او به خوبی به ضرورت وجود یک ایستگاه مناسب و استاندارد برای تحقق اهداف تحقیقاتی به‌ویژه صنوبر آگاه بود و با وجود کارشکنی‌های زیاد

کرد. مهندس سالاری مأموریت‌های علمی به کشور چین جهت شرکت در هجدهمین کنفرانس بین‌المللی صنوبر (وابسته به فائو) و به کشور ترکیه برای بازدید از مؤسسه تحقیقات صنوبر شهر ازمیت به‌منظور ایجاد همکاری‌های بین دو کشور ایران و ترکیه در زمینه‌های علمی، فنی و تبادل مواد تکثیری صنوبر داشت. همچنین در عرصه ایستگاه ساعتلو و در کنار قطعات تحقیقاتی صنوبر، همواره چند قطعه تولیدی صنوبر با رقم‌های آزمایش‌شده و پرمحصول، برای بازدید اقشار مختلف به‌ویژه بهره‌برداران و کارشناسان اجرایی وجود داشت.

مرحوم مهندس سالاری روابط عمومی بسیار بالا، توانایی قابل‌توجهی در مدیریت امور و اعتقاد راسخ به استفاده از نتایج تحقیقات به‌ویژه رقم‌های پرمحصول صنوبر و ورود آنها به چرخه صنوبرکاری‌های استان آذربایجان غربی داشت. ایشان همواره با افتخار از رتبه برتر استان در صنوبرکاری یاد و در اغلب مقالات به این موضوع مهم اشاره می‌کرد. با دعوت از کارشناسان ادارات منابع طبیعی، صنوبرکاران، دانشجویان، اساتید دانشگاه‌ها و حتی در مواردی دانش‌آموزان، به نمایش قطعات تولیدی و تحقیقاتی صنوبر در ایستگاه ساعتلو می‌پرداخت. با هماهنگی همکاران ستادی بخش صنوبر و سایر مراکز تحقیقاتی کارگاه‌های آموزشی برگزار می‌کرد.

بی‌شک، ایستگاه تحقیقات صنوبر ساعتلو، در زمان مسئولیت مهندس سالاری به‌ویژه در دهه ۷۰ و اوایل دهه ۸۰، از بهترین ایستگاه‌های تحقیقاتی مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور بود. این امر، بدون تردید، تنها مدیون ایثار و از خودگذشتگی، تلاش‌ها و زحمات بی‌وقفه و از همه مهم‌تر اعتقاد و تعصب به کار و اهداف زنده‌یاد مهندس سالاری است. توسعه صنوبرکاری با رقم‌های مناسب و پربازده صنوبرهای کشور

ایستگاه تحقیقات صنوبر «رسول‌آباد» در شهرستان میاندوآب که در سال ۱۳۸۲ به همت زنده‌یاد مهندس سالاری ایجاد شد.

مهندس سالاری همراه همکاران در بازدید از صنوبرهای دورگ «مفید» با درختان والد در ایستگاه صنوبر رسول‌آباد سال ۱۳۸۹ (زمان این بازدید دو سال پس از بازنشسته شدن مرحوم سالاری انجام شد)

در این راه، از هیچ کوششی فروگذار نکرد. او با هدف تعیین میزان تناسب ایستگاه ساعتلو برای صنوبرکاری‌های استان آذربایجان غربی، ابتدا با همکاری مرکز خاک و آب استان، نقشه‌های نیمه‌تفصیلی خاکشناسی را بررسی و پس از حصول اطمینان از توان پوشش بیش از ۷۰ درصد صنوبرکاری‌های مردمی استان توسط ایستگاه ساعتلو، آن را به مرکز تحقیقات ارومیه ضمیمه و تجهیز آن را آغاز کرد. سپس به قطعه‌بندی عرصه برای فعالیت‌های صنوبر و دیگر بخش‌های تحقیقاتی مرکز مثل: گیاهان دارویی، مرتع، گیاهشناسی و غیره پرداخت. تعداد زیادی طرح تحقیقاتی در سال‌های بعد در این ایستگاه اجرا شد، از آن جمله می‌توان به طرح‌های زیر اشاره کرد:

- آزمایش نهایی سازگاری کلن‌های مختلف صنوبر جهت معرفی به اجرا
- طرح بهره‌برداری کوتاه‌مدت صنوبر
- طرح کشت تلفیقی صنوبر با یونجه (اگروفارستری)
- طرح ایجاد کلکسیون پایه مادری صنوبر
- آزمایش فاصله‌ای صنوبر با کلن‌های مختلف
- طرح جمع‌آوری بیدهای استان و ایجاد کلکسیون همراه بیدهای خارجی
- بررسی رقم‌های مختلف صنوبر جهت استفاده برای علوفه و ...

ساختمان‌های اداری سایر بخش‌های تحقیقاتی با در نظر گرفتن فضاهای مختلف، همچنین اتاق جلسات و ... به همت او احداث شد. برای تجهیز و تکمیل ایستگاه، همواره از مشاوره و راهنمایی‌های صاحب‌نظران استفاده می‌کرد. قابل ذکر است در مأموریتش از سوی سازمان «یوفرو» به کشور آلمان، زمان زیادی را صرف بازدید از ایستگاه‌های تحقیقاتی صنوبر کشور آلمان برای استفاده از تجارب آنها و کسب راهنمایی در موضوعات مختلف مرتبط با ایستگاه‌های تحقیقاتی

ایستگاه صنوبر «باراندوز» در شهرستان ارومیه (سال ۱۳۶۳) به ترتیب از سمت راست: زنده‌یاد مهندس ابوالفتح سالاری، مهندس سیروس قیسی، دکتر حسن لطفیان، زنده‌یاد دکتر محمود شجاعی و مهندس رفعت‌اله قاسمی

مهندس سالاری (نفر پنجم از سمت چپ) در برگزاری نمایشگاه دستاوردهای تحقیقاتی صنوبر در شهرستان ارومیه در سال ۱۳۷۱

مهندس سالاری در دومین همایش ملی صنوبر در مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور با همکاران مؤسسه و مراکز (سال ۱۳۸۷)

ترکیه، نه تنها در استان آذربایجان غربی، بلکه در نقاطی از استان‌های هم‌جوار، بیشتر به دلیل اجرای خوب و مستمر طرح‌های تحقیقاتی صنوبر در ایستگاه ساعتلو بود و این گواه موفقیت کامل او در این راه است. نتایج این طرح‌ها در همان زمان به صورت گزارش‌های نهایی و مقاله‌ها ارائه و در نشریات مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور به چاپ رسیده است.

تجهیز ایستگاه رسول‌آباد از توابع بخش مرکزی شهرستان میان‌دوآب به مساحت ۹ هکتار، توسط مرحوم مهندس سالاری در سال ۱۳۸۲ انجام شد. پیش از اقدام او، این عرصه به صورت رهاشده و بایر بود و گاهی اهالی و کشاورزان به‌طور غیرمجاز در آن کشت و کار می‌کردند. این ایستگاه از لحاظ اقلیمی و خاک شرایط خاصی داشت و خاک آن تا حدودی آهکی و شور بود. برخلاف خاک ارومیه که معمولاً با رقم‌های صنوبرهای «نیگرا» سازگار است، در این ایستگاه کاشت «کبوده» به دلیل مقاومت به خاک‌های آهکی و شور رواج داشت. تفکر آزمایش رقم‌های مختلف و مناسب کبوده و به‌ویژه استفاده از رقم جدید «صنوبر مفید» که از تلفیق دو گونه صنوبر «پده» و «کبوده» در مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور تولید شده بود، نظر مهندس سالاری را به خود جلب کرد و این رقم جدید در شرایط خاص منطقه و ایستگاه رسول‌آباد آزمایش شد. تلاش‌های بی‌وقفه او در مقابل مسائل و مشکلات فراوان و مزاحمت‌های شدید از طرف معارضین خصوصی که تا حد درگیری‌های فیزیکی نیز پیش رفت، ادامه یافت و آماده‌سازی ایستگاه رسول‌آباد به بهترین نحو انجام شد. هم‌زمان با قطعه‌بندی عرصه ۹ هکتاری و اجرای چند طرح تحقیقاتی همچون: - آزمایش سازگاری صنوبرهای دورگ مفید و مقایسه آن با پایه‌های والدین یعنی پده و کبوده

- طرح کشت تلفیقی رقم‌های گونه کبوده با زیر کشت یونجه و جو (اگروفارستری)

- آزمایش سازگاری رقم‌های مختلف صنوبر اورامریکن به احداث ساختمان اداری و مهمانسرای کوچکی برای مأموریت همکاران از مرکز تحقیقات ارومیه و تهران پرداخت. به جرأت می‌توان گفت ایستگاه‌های تحقیقاتی ساعتلو و رسول‌آباد، نسبت به سایر ایستگاه‌ها، بیشترین آمار بازدید و سفر همکاران ستادی مؤسسه و

مهندس سالاری همراه دکتر قمری زارع در ایستگاه صنوبر رسول‌آباد در کنار طرح سازگاری صنوبر «دورگ مفید» و پایه‌های اولیه سال (۱۳۸۹)

مرکز ارومیه را برای اجرای طرح‌ها و فعالیت‌های تحقیقاتی داشته است. مهندس سالاری به‌عنوان همکار و مسئول بخش منابع طبیعی مرکز تحقیقات ارومیه، همواره با مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور و بخش ستادی صنوبر برای پیشبرد فعالیت‌های تحقیقاتی صنوبر و رفع نواقص و اشکالات در حوزه فعالیت‌های خود در ارتباط نزدیک بود. در سال ۱۳۸۶ به همت ایشان نخستین جشنواره ملی صنوبر شمال‌غرب کشور در ارومیه برگزار شد. این جشنواره با همکاری سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و سازمان جهاد کشاورزی دو استان آذربایجان غربی و شرقی و استان اردبیل در دانشکده منابع طبیعی دانشگاه ارومیه برگزار شد و در آن ضمن تقدیر از فعالیت‌های مهندس سالاری به پاس قدردانی از خدمات او در توسعه صنوبرکاری لوح تقدیری به ایشان اهدا شد.

مهندس سالاری ضمن شرکت در دومین همایش ملی صنوبر در مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور در سال ۱۳۸۷، سه مقاله در زمینه صنوبر و بید ارائه کرد. نکته قابل تأمل هم‌زمانی همایش صنوبر با بازنشستگی زنده‌یاد مهندس سالاری بود، ولی بازنشستگی، در علاقه‌مندی او برای شرکت در فعالیت‌های علمی و همگامی با سایر محققین، اثری نداشت. مهندس سالاری پس از بازنشستگی نیز، همواره در زمان ارزشیابی طرح‌های تحقیقاتی در استان آذربایجان غربی، گروه ارزشیابی کننده را همراهی و در بسیاری از مأموریت‌های همکاران به‌ویژه در موضوع صنوبر صمیمانه همکاری می‌کردند. مهندس سالاری در بهمن ماه ۱۳۹۷ دیده از جهان فرویست.

بی‌شک اگر امروز حضور می‌داشت از اقدام بزرگ مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور در برنامه اجرایی «تولید انبوه قلمه صنوبر» با استفاده از رقم‌های معرفی شده و پرمحصول که در همکاری با سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور، به‌ویژه در ایستگاه‌های ساعتلو و میان‌دوآب که خود مؤسس آن دو بود بی‌نهایت خوشحال می‌شد. افسوس که خواست و مشیت الهی چنین رقم خورد. روحش شاد و یادش همیشه گرامی باد. در پایان لازم می‌دانم از آقای مهندس رحمان رحیم‌دخت برای همکاری در ارائه بخشی از اطلاعات و آقای مهندس رفعت‌اله قاسمی برای در اختیار گذاشتن تعدادی از عکس‌ها در کمک به تهیه این مطلب صمیمانه تشکر کنم.